

YÜKSEK GERİLİM TESİSLERİNDE ÇALIŞMA, ELEKTRİK KUVVETLİ AKIM TESİSLERİNDE YÜKSEK GERİLİM ALTINDA ÇALIŞMA İZİN BELGESİ VE SORUMLULUKLAR

Musa ÇEÇEN
musa.cecen@emo.org.tr

ÖZET

“Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği” EMO sekretaryasında, Enerji Bakanlığı ve üniversitelerden katılımcılarla hazırlanmış, hazırlanan taslak yönetmelik, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 30 Kasım 2000 tarih ve 24246 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin bir önceki yönetmeliğin içeriğinde bir hayli değişikliği düzenlediği bilinmektedir. Bu düzenlemelerin en önemlilerinden biri klasik tip YG tesislerinden Metal Mahfazalı Modüler YG Hücrelerine geçiş sayılabilir. Yine yönetmeliğin 7. bölümünde yer alan “İşletme Güvenliğine İlişkin Hususlar” başlıklı düzenlemeler altında yer alan Madde.59 ‘dan itibaren 60 ve 61. maddeleri ile yapılan düzenlemeler önemli hususlar barındırmaktadır.

Ülkemizde “Kuvvetli Akım konusunda yetişmiş Elektrik Mühendisi”nin sayıca yetersiz olduğu dönemlerde özellikle şehir dağıtım şebekeleri YG işletme birimleri ağır iş yükü altında çalışmak zorundaydı. Günümüzde farklı koşullar bulunmakla birlikte bu durum çok fazla değişmemiştir. YG İşletme birimlerinde günün 24 saatine yayılacak sayıda mühendis bulunmaması, ilçelerde ise hiç mühendis bulunmaması nedeni ile bu çalışmalar elektrik ustası ve teknisyenleri tarafından yürütülmektedir.

İşletme Bakım müdürlüklerinde YG arızalarına müdahale ve YG manevralarında kullanılan mühendis dışı personel çok sayıda iş kazasında yaralanmış, yaşamını yitirmiştir. Yaşanan her acı deneyimin sonrasında YG İşletme bakım hizmetlerinin yürütüldüğü bu birimlere yönelik olarak gerekli yatırımların yapılması ise sürekli ihmal edilmiştir. Yaşanan iş kazalarından sonra başlatılan idari ve hukuksal süreçlerde ise “olumsuz koşullar”da çalışmak zorunda bırakılan mühendisler, çalışma arkadaşları ile birlikte sorumlu tutulmuş olup tutulmaya devam edilmektedir.

Tesis ve şebekelerin sürekli büyümesine karşılık, özelleştirme hazırlığından kaynaklı personel azaltılması ile satışın kolaylaştırılmasına yönelik cazibe yaratılması vb nedenlerle personel sayısı ters orantılı olarak azalmıştır. TEDAŞ’a bağlı işletmelerin aslında YG/AG İşletme hizmetleri gizli özelleştirmeye tabi tutularak özel firmalara ihale edilmiştir.

Günümüzde de değişen fazla bir şey yoktur. Şehir ve ilçelerde yürütülen YG/AG işletmecilik hizmetinde 120 saatlik eğitimle verilen EKAT izin belgesi ile personel çalıştırılmakta, YG manevraları dahil arıza ve bakım işlerinde çalıştırılmaktadır. Ancak günümüzde mühendis sayısında yeterli düzeye ulaşılmasına karşın, YG açma ve kapama, yani manevra işleri mühendisler tarafından yapılmamaktadır.

Oysa gelişmiş ülkelerde YG manevralarının sadece mühendisler tarafından yapılabildiği, hatta mühendisin manevra yapabilmesi için tanımlanan ölçütleri sağlaması gerektiğinin bile şart koşulduğu bilinmektedir.

Anahtar kelimeler: EKAT YG Çalışma İzin Belgesi, YG Tesislerinde çalışma yetkisi.

1. GİRİŞ:

Ülkemizde ara eleman sorunu gün geçtikçe büyümektedir. 1990 yılından bu yana ülkemiz üretim faaliyetlerinde ithal ikameci anlayış, ara sanayi malı ithalatına dayalı üretim şekli ile ülkemizde değerlendirilebilecek olan eleman istihdamını ara sanayi malının ithal edildiği ülkelere kaydırmaktadır. Üretim sürecinde yer alan işçilerle mühendisler arasında yer alan teknisyen ve teknikerlerin çalışma

alanında daralma yaşanmasına neden olmaktadır.

Siyasi iktidarların emek arzının fazla, talebin az oluşunu siyasi olarak kullandıkları, görece sayıca fazla olan kesimler lehine düzenlemeler yaptıkları bilinmektedir. Bu tespitimizi haklı çıkaran bir düzenleme İzmir milletvekili A.Gönen tarafından verilen önerge sonucunda Milli Eğitim ve Bayındırlık Bakanlığı tarafından

“Elektrik İle İlgili Fen Adamlarının Yetki, Görev ve Sorumlulukları Hakkında Yönetmelik” olarak 11 Kasım 1989 tarih ve 20339 sayılı RG’ de yayınlanmıştır.

Bu yönetmelikle 1. ve 2. sınıf fen adamları adıyla, mühendis dışı (ara) elemanlara proje imza yetkisi yanında 35 kV’a. kadar işletme yetkisi de tanımlayarak ETK Bakanlığı yetki alanına giren ve Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliğinde belirtilen hükümlere ve bilimsel gerçeklere aykırı bir düzenleme yapmıştır.

2. YG. ALANINDA ARA ELEMAN EĞİTİMİ VE ELEMAN SORUNU

Ülkemizde elektrik kuvvetli akım tesislerinin yapım, bakım ve işletilmesi alanında istihdam edilecek çalışacak elemanların yetiştirilmesine yönelik eğitim kurumu bulunmamaktadır. Teknik eğitim veren 3 ve 4 yıllık teknik liselerde AG iç tesisi montajına yönelik eğitim müfredatı dışında özellikle YG alanında montör ve arıza bakım eğitimi programları bulunmamaktadır. Bu büyük bir eksikliktir. Elektrik dağıtım işletmeciliğinin kamu kurumları eliyle yürütüldüğü dönemlerde ustadan çırağa hizmet içi eğitim olarak adlandırılabilir yöntemine dayanan ve deneyim aktarma yoluyla elemanların yetiştirilmesi, daha sonraları TEK döneminde Soma Eğitim Merkezi gibi kurumlarla desteklenmiş, çalışan nitelikli emek gücünün gelişimine önemli katkı sağlanmıştır.

3. PİYASACI YAKLAŞIMIN YG/AG ELEKTRİK DAĞITIM İŞLETME BAKIM HİZMETLERİNE YANSIMASI

Özelleştirmeye hazırlanan parçalanmış yapı nedeniyle, çalışanların iş güvencesinin dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesinde engel olarak gören siyasal anlayışın, bu kurumların nitelikli eleman alması ve yetiştirmesi önünde engel olması sonucu kötü bir noktaya gelmiştir. Dağıtım şirketleri hizmet alımı şeklinde gizli özelleştirmeye tabi tutulmuş, işletme ve bakım hizmetleri ihale ile taşeron firmalara

devredilmiştir. Bu firmaların ihale dosyalarına teknik lise mezunu 2. sınıf elektrik ehliyeti sahibi elemanların istihdamı ile Bakanlıkça yetkilendirilmiş eğitim merkezlerinde EKAT YG Çalışma İzin Belgesi şartı konularak 120 saat eğitim almaları tanımlanmıştır.

YG/AG Elektrik Dağıtım şebeke işlerinin kamu tarafından yürütüldüğü dönemde birçok olumsuz koşul olmasına karşılık, kamu her alanda olduğu gibi hizmet içi eğitim laboratuvarı işlevini de başarı ile yürütmüştür.

YG/AG dağıtım şebekesi (AG)Alçak Gerilim ve (ENH) Enerji Nakil Hatlarında, kablo şebekeleri montaj ve arızalarının giderilmesinde ve trafo merkezi tesisleri montaj, işletme ve bakım işlerinde deneyimin aktarılması ve becerinin geliştirilmesi için kamu müthiş bir hizmet içi eğitim fırsatı sunmuştur.

4. İŞ GÜVENLİĞİ VE İŞ KAZALARI

Yetişmiş eğitilmiş ve deneyimli eleman çalıştırılması zorunluluğu olan YG/AG dağıtım şebekesi arıza bakım ve hat yenileme çalışmalarında ucuz işçilik / yüksek kar beklentisi adına niteliksiz işçilerle günü kurtarma hesapları yapıldığı bilinmektedir. Bunun sonucunda da çoğunluğu ölümle biten iş kazalarında bir hayli artış olduğu Çalışma Bakanlığı raporlarına yansımıştır. Bu raporlar incelendiğinde TEDAŞ'ın sorumluluk alanında ölümle sonuçlanan iş kazası sayısı dört yılda bir çalışan iken, bu rakam hizmet alımına dayalı özel şirket sorumluluk alanında bir yılda beş işçiye ulaşmıştır.

Bu durum TEDAŞ Genel Müdürü H.Keklik tarafından, Mart 2009 da Antalya’da düzenlenen 1. İş Güvenliği Sempozyumu’nda yaptığı açıklamada 2008 yılında iş güvenliği açısından TEDAŞ'ın çok iyi yerde olmadığını ifade ederek, meydana gelen 169 iş kazasında 10 çalışanın hayatını kaybettiğini, 39'unun da ağır yaralandığını açıklamıştır. Bunun yanında İş kazalarından oluşan maddi

hasarın 45 milyon TL, üretim kaybının 10 milyon TL olduğu, toplam maddi kaybının 56 milyon TL ile TEDAŞ'ın ortalama yıllık yatırımının yüzde 10'u olduğunu açıklamıştır [1].

Yapılan açıklamada belirtilmemiş olmasına rağmen iş kazalarında yaşamını yitiren çalışanların ağırlıklı bölümü taşeron elemanlarından oluştuğu görülmektedir.

5. EKAT EĞİTİMİ YETERLİ Mİ?

Günümüzde ise özel sektöre de devredilen bu hizmetlerin yürütülmesinde, çalıştırılacak olan elemanların deneyim geliştirmesi, kamunun can ve mal güvenliğini koruması için sadece 120 saat eğitim almasının yeterli görülmesi anlaşılır gibi değildir.

Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği 30. Kasım 2000 tarih ve 24146 sayılı RG'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 7. bölümü İşletme güvenliğine ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Bu başlık altında Kuvvetli Akım Tesislerinde Çalışmak başlığı altında düzenlenen 60. Maddesinin farklı uygulamalara neden olduğu görülmektedir. Madde 60 aşağıdaki gibidir;

“Kuvvetli akım tesislerinde çalışmak.”

Madde 60- *Tüm yüksek gerilimli kuvvetli akım tesislerinde teknik konulardan sorumlu elektrik mühendisi olmalıdır. 154 kV ve daha büyük kuvvetli akım tesislerinde (uzaktan kumanda edilen TM ler hariç) işletme sorumlusu olarak en az bir elektrik mühendisi bulundurulmalıdır. Bu Mühendisin iş güvenliği ve iş emniyeti açısından sorumluluğu, tesiste uyulması gereken iş güvenliği yöntemlerini tespit etmek, emniyetli bir işletme için uyulması gerekli kuralları belirlemek ve gerekli araç gereçleri tespit ederek söz konusu kurallara uyulması yönünde denetlemeler yapmaktır. Kuvvetli akım tesislerinde yapım, bakım ve işletme esnasında işi yapan elemanın kişisel hatalarından oluşacak kazalarda bu mühendise hukuki sorumluluk yüklenemez. Yeterli güvenlik önlemleri alınmadan ve özel araçlar*

kullanılmadan yüksek gerilim altında hiçbir şekilde çalışma yapılamaz.

Kuvvetli akım tesislerinde yüksek gerilim altında ancak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na yetkilendirilmiş olan kurum ve kuruluşlar tarafından bu amaçla açılmış olan eğitim kurslarını bitirerek "Kuvvetli Akım Tesisleri'nde Yüksek Gerilim Altında Çalışma İzin Belgesi" alan elektrikle ilgili fen adamları ya da bir mühendisin sorumluluğu ve gözetimi altında olmak üzere öteki görevliler çalışma yapabilir.” şeklindedir.

Görüleceği üzere;

“Tüm yüksek gerilimli kuvvetli akım tesislerinde teknik konulardan sorumlu elektrik mühendisi olması” tanımındaki mühendis tanımı açık olmasına karşılık, üçüncü şahıslara ait tüm YG tesislerinde bu sorumluluğun aranması hükmü TEDAŞ tarafından direk tipi, bina tipi ayırımına tabi tutulmaktadır. Yönetmelikte YG tesisi tanımı açık ve nettir. Bu nedenle TEDAŞ yönetiminin suç işlediği açıktır.

Diğer yandan Elektrik Dağıtım Şirketleri ve dağıtım lisansı alarak faaliyet yürüten OSB'ler de bu yönetmeliğe göre çalışma yapmak zorundadırlar.

Yönetmelik içinde yer alan düzenlemelerde çelişkiler bulunmaktadır.

Madde. 60 “Tüm yüksek gerilimli kuvvetli akım tesislerinde teknik konulardan sorumlu elektrik mühendisi olmalıdır.” ve,

Madde 61 ‘de yer alan düzenlemenin 2. bendi ise aşağıdaki şekilde olup, 60.maddede yer alan düzenlemeyi tamamlamaktadır.

2) İşletme sorumlusu tüm devre açma ve kapama işlerini kendisi yapar ya da gözetimi altında yaptırır ve yapılan işleri kendi denetler(se)." Bu cümle sonunda yer alan “denetlerse.” kelimesinden sonra, cümleyi bitiren nokta işareti, cümlemin **“denetler.”** şeklinde bittiğini göstermektedir.

Görüleceği üzere; üçüncü şahıslara veya elektrik dağıtım lisansı alan (TEDAŞ, özel ve OSB'ler) dağıtım işletmelerinin tamamında;

“tüm devre açma ve kapama işleri” yani Yüksek Gerilim manevraları, bizzat Elektrik Mühendisi tarafından yapılmak zorundadır.”

6. EKAT YG ALTINDA ÇALIŞMA İZİN BELGESİ

"Kuvvetli Akım Tesisleri'nde Yüksek Gerilim Altında Çalışma İzin Belgesi" ya da kısaca EKAT Belgesi YG işletme (Arıza ve Bakım) faaliyetlerinde çalıştırılacak ve genelde arızanın giderilmesine yönelik olarak yapılacak çalışmalarda görevlendirilecek personele ilişkin düzenlemedir. Bu çalışmalar ise, çalışmanın yapılacağı tesis bölümünün özelliklerine göre değişecektir. Örneğin izole edilerek ya da enerji altında çalışma koşulları çerçevesinde yapıla-bilecek çalışmalar gibi.

Görüleceği üzere EKAT Yüksek Gerilim Altında Çalışma İzin Belgesi ile YG Tesislerinde manevra ya da yönetmelikte yer alan adıyla devre açma ve kapama işi yapılamaz, yaptırılamaz. Tüm devre açma ve kapama (manevra)'lar ancak bir Elektrik Mühendisi tarafından bizzat veya bu mühendisin gözetim ve sorumluluğu altında EKAT Yüksek Gerilim Altında Çalışma İzin Belgesi olan çalışanlar tarafından yapılmak zorundadır.

SONUÇ

Özelleştirmeyi dayatan piyasacı yeni-liberal politikalar kamu işletmeciliğinin çok değerli tarihsel birikimini tehdit etmektedir.

Bu birikim kamu hizmeti üretme fikriyatı üzerine kurulmuş anlayışa dayalı birikimdir.

Daha fazla tahribat yaşanmadan yeni-liberal piyasacı anlayışın dayattığı özelleştirme uygulamasından vazgeçilmelidir.

1. Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği 61.Madde, 2. bendinde yer alan “denetlerse.” Şeklindeki kelimenin “denetler.” Şeklinde değiştirilmesi için idari ve hukuksal girişimde bulunulmalıdır.

2. Madde 61/2 bendindeki cümle “denetler” olarak değiştirildikten sonra, YG. Elektrik Kuvvetli Akım Tesislerinde tüm açma ve kapama işleri, yani manevraların elektrik mühendislerinin istihdamı ile yapılabileceğinden, bu uygulamanın yurt sathında üçüncü şahıs, özel ve kamu tesislerinde uygulanmasına yönelik idari ve hukuki süreç başlatılmalıdır.

3. TEDAŞ Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlarda EKAT Yüksek Gerilim Altında Çalışma İzin Belgesi'ne dayalı olarak yürütülen “tüm açma ve kapama yani manevra işlemleri” ‘nin bu personel tarafından yapılamayacağı yönünde gerekli idari ve hukuki çalışma yapılmalıdır.

4. Ülkemizde teknik liselerin elektrik bölümlerinde AG/YG Elektrik Kuvvetli Akım tesisleri montajına yönelik özel müfredatı olan pilot eğitim uygulamasına geçilmeli, bu uygulama TEİAŞ, TEDAŞ tarafından desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

1. Keklik H.- TEDAŞ'ın kaybı 56 Milyon TL www.enerjihaber.com/haberdetay.asp?ID=497n. Md.